

HENRYK ŚWIDZIŃSKI

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOLOGICZNE
W XX-LECIU POLSKI LUDOWEJ

(2 fig.)

Польское Геологическое Общество в 20-ти ление Польской Народной Республики
(2 рис.)

*The Geological Society of Poland in the twentieth anniversary
of People's Republic of Poland*

(2 Figs.)

W roku 1964 Polskie Towarzystwo Geologiczne wkracza w 43 rok swego istnienia. Połowa z tego, po odliczeniu przerwy okupacyjnej, przypada na działalność w Polsce Ludowej. Jest rzeczą zrozumiałą że działalność ta przedstawia kontynuację przedwojennej działalności, ale prowadzonej w innej rzeczywistości, w odmiennych warunkach, które wpłynęły w wybitnym stopniu na kierunki i charakter dalszego rozwoju Towarzystwa.

W ostatnim czasie ukazały się dwie publikacje (F. Bieda, 1962; H. Ś w i d z i ń s k i, 1963) poświęcone Polskiemu Towarzystwu Geologicznemu, omówiono w nich również i okres powojenny. Z tego powodu w niniejszym artykule ograniczymy się tylko do uwypuklenia niektórych momentów w życiu naszego Towarzystwa, łączących się specjalnie z tym okresem.

Rozwój PTG w Polsce międzywojennej był oczywiście uzależniony od sytuacji, w jakiej znajdowała się wówczas geologia w kraju. W ogromnym skrócie przedstawiała się ona następująco: najsilniejszy liczebnie ośrodek geologiczny stanowiła Warszawa ze względu na Państwowy Instytut Geologiczny, skupiający największą ilość fachowców z dziedziny nauk geologicznych. W Warszawie poza PIG nieduża grupka geologów znajdowała się na Uniwersytecie, bądź w innych instytucjach stolicy. W pozostałych większych miastach geologia była związana niemal wyłącznie z katedrami wyższych uczelni, rozwijała się więc tam, gdzie istniały jakieś zakłady z zakresu nauk geologicznych. Liczebnie nie były to duże placówki, choć rola ich w życiu geologii polskiej bywała bardzo ważna.

Poza Państwowym Instytutem Geologicznym i wyższymi uczelniami świat geologiczny był nieliczny, szereg geologów pracowało w rozmaitych dziedzinach życia gospodarczego, głównie w przemyśle naftowym, który zresztą zatrudniał ich niewielu. Wszystko to miało doniosły wpływ na liczebność, organizację i działalność PTG.

Już w początkach istnienia, obok „centrali” Towarzystwa, która zorganizowała się w Krakowie, najsilniejszym w pierwszych latach niepodleg-

łości ośrodka w Polsce, powstało kilka oddziałów, a więc we Lwowie (1923), Warszawie (1923), Wilnie (1926), Borysławiu (1928). Jak to już podkreślono w wyżej wspomnianych publikacjach — obok Krakowa tylko oddział lwowski wykazywał żywą, nieprzerwaną działalność. W Warszawie była ona słabsza i nierównomierna, a oddziały wileński i borysławski, szczupłe liczebnie i bez należytego zaplecza naukowego — nie przejawiały prawie żadnej aktywności. Prym wiódł ośrodek krakowski, prowadzący działalność wydawniczą i kierujący ogólnie akcją dorocznych zjazdów naukowych. Te zjazdy najbardziej może spajały Towarzystwo, gdyż zazwyczaj brali w nich udział członkowie z całej Polski.

Do Towarzystwa Geologicznego obok przeważających przedstawicieli nauk geologicznych należeli jeszcze reprezentanci innych nauk przyrodniczych, górnicy i różni „amatorzy”, interesujący się tymi naukami. W r. 1922, a więc w drugim roku istnienia Towarzystwa, liczyło ono 73 członków, w tym 12 nie pracujących naukowo w dziedzinie geologii, czyli 16%. Po 15 latach ostatni przedwojenny publikowany wykaz na koniec 1937 r. podaje ogółem 181 członków, wśród nich 29 niegeologów i 2 koła naukowe studenckie. Stanowi to okragło 17%, a więc tyle samo, co na początku istnienia PTG. Po wojnie stosunki te ulegają zmianom. W 1948 r. na 216 członków PTG około 25, czyli 11,6%, nie pracowało zawodowo w dziedzinie nauk geologicznych. W 1956 r. na 667 członków było ich tylko 15, tj. niewiele ponad 2%. Natomiast mieliśmy 25 instytucji w charakterze członków, co stanowiło około 4%. W 1960 r. wreszcie — przy 802 członków — bezwzględne ilości obu tych kategorii prawie nie uległy zmianie (14 i 28), ale wskutek wzrostu Towarzystwa ich udział procentowy spadł odpowiednio: poniżej 2% i na ok. 3,5%.

Okres okupacyjny spowodował ciężkie straty. Zmarło lub zginęło w obozach hitlerowskich oraz w walkach z najeźdźcą wielu członków Towarzystwa, w tym także kilku bardzo zasłużonych, z długoletnim prezesem, prof. drem Janem Nowakiem na czele. Ucierpiała mocno biblioteka, która została w znacznym stopniu rozgrabiona, ale gdy tylko kraj został uwolniony, Polskie Towarzystwo Geologiczne rozpoczyna znowu swoją działalność.

Już 4 czerwca 1945 r. na zebraniu organizacyjnym członków, przebywających w Krakowie, wybrano zarząd pod przewodnictwem prof. Stefana Czarnockiego. W sezonie zimowym i wiosennym 1945/46 odbyły się w Krakowie 24 posiedzenia naukowe z referatami z rozmaitych dziedzin geologii, a także jedno poświęcone pamięci J. Nowaka. W marcu 1946 wznowił działalność oddział warszawski. Jego pierwszym przewodniczącym został prof. dr Jan Samsonowicz.

Rozwój Polskiego Towarzystwa Geologicznego w okresie powojennym wykazuje pewne charakterystyczne cechy, na które zwrócimy uwagę. Przede wszystkim zaznacza się ogromny wzrost ilościowy; przedstawiony on jest na wykresie fig. 1. W okresie międzywojennym w ciągu 18 lat ilość członków zwiększyła się z około 60 (na tyle należy szacować r. 1921) do około 190 (1939), czyli przeszło 3-krotnie. Wzrost ten był stały ale powolny, jako to widać z przebiegu wykresu. To tempo zachowuje się jeszcze w pierwszych latach powojennych, ale od r. 1951 krzywa liczebności pnie się szybko do góry. Co roku przybywa kilkudziesięciu nowych członków i w następnych 18 latach (1945—1963) liczebność PTG wzrasta ze 170 do około 1000, czyli prawie 6-krotnie. Znalazło to swoje odbicie również w organizacji Towarzystwa, powstają nowe oddziały, których obecnie mamy 7 i jako ósmy ośrodek szczeciński. Przeprowadze-

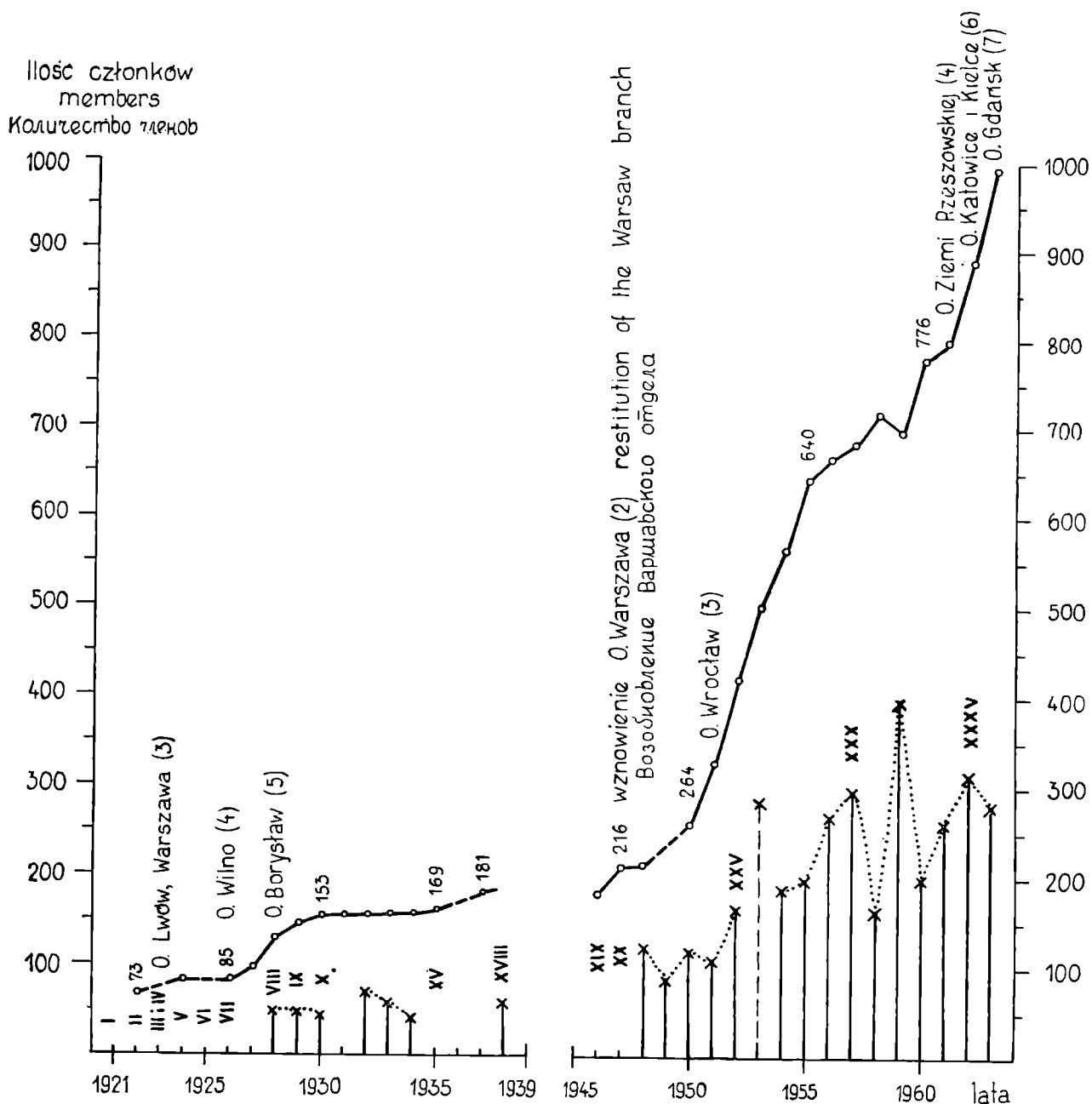

Fig. 1. Wykresy ilustrujące rozwój Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Krzywa górna — wzrost liczebności PTG od założenia Towarzystwa oraz daty powstania oddziałów regionalnych (w nawiasach — ilość oddziałów wraz z centralnym, krakowskim). Krzywa dolna (kropki i krzyżyki) — ilość uczestników na dorocznych zjazdach naukowych. Liczby rzymskie — numery zjazdów

Рис. 1. Диаграмма иллюстрирующая развитие Польского Геологического Общества. Горная кривая — возрастание членности Поль. Геолог. Общества от года основания Общества и даты возникновения региональных отделений (в скопках — количество отделений в месте с центральным, краковским). Нижняя кривая (точки и крестики), количество в ежегодных научных съездах. Римские цифры — номера съездов

Fig. 1. Diagrams illustrating the development of the Geological Society of Poland. Upper curve — the number of members of G.S.P. and years of creation of regional branches (number of braches including the central Cracow Branch given in brackets). Lower curve (dots and crosses) — number of participants at annual scientific congresses). Roman numerals — numbers of congresses

nie porównania pod tym względem z okresem międzywojennym wykazuje ciekawe różnice. W okresie międzywojennym, pomimo niedużej liczebności, Towarzystwo miało 5 oddziałów (wliczając w to krakowski, centralny), oddziały te powstały w krótkich odstępach czasu, bo w ciągu kilku pierwszych lat istnienia Towarzystwa, ale działalność wykazywały tylko 3, przy czym, jak wspomniano na początku, oddział warszawski był w rzeczywistości mało aktywny. Można powiedzieć, że życie naukowe i organizacyjne Towarzystwa opierało się głównie na Krakowie i Lwowie. W okresie powojennym wygląda to inaczej. Do r. 1950 działają tylko 2 oddziały, mimo że ilość członków wzrosła już do 265. Dopiero w 1951 r. powstaje we Wrocławiu oddział trzeci. Następuje 10-letnia przerwa, podczas której mimo dalszego szybkiego wzrostu liczebności nie organizują się nowe ośrodki. Sytuacja zmienia się radykalnie od r. 1961, w ciągu 3 lat tworzą się 4 dalsze oddziały. W stosunku do niektórych trudno jeszcze przewidzieć, w jakim stopniu będą one żywotne na dłuższą metę. W zasadzie wszystkie pracują normalnie, a Oddział Wrocławski, podobnie jak i dwa dawne, od samego początku istnienia prowadzi pełną, bogatą i różnokierunkową działalność. Nieduży liczebnie Oddział Ziemi Rzeszowskiej, skupiający głównie geologów naftowych, ma w swym dorobku 3 lata owocnej pracy; pracują oddziały górnośląski i kielecki, a także gdański, który choć formalnie został zatwierdzony dopiero w roku ubiegłym, ma za sobą już parę lat działalności odczytowej i brał udział w zorganizowaniu XXXI zjazdu PTG w 1958 r. w Gdańsku.

Z porównania tego można by wysnuć wniosek, że szybko po sobie powstające oddziały PTG w pierwszych latach życia Towarzystwa, nie zawsze miały dostateczne podstawy do istnienia; że ich „zorganizowanie się” bywało raczej wynikiem chwilowego zapału pojedynczych członków, a nie rzeczywistej potrzeby danego środowiska.

Warunki powoływania nowych oddziałów nie były sprecyzowane ani w statucie przedwojennym, ani w jego przerobionej wersji, uchwalonej na XXVIII zjeździe w 1955 r. w Szczecinie. Celem zapobieżenia zbyt pochopnemu tworzeniu oddziałów, niezdolnych do życia, Zarząd Główny przyjął po wojnie zasadę, że nowy oddział może powstać w ośrodku, w którym znajduje się co najmniej 20 członków, i że w zasadzie ośrodek ten przed formalnym zatwierdzeniem powinien wykazać się 1—2-letnią działalnością. Sprawy te zostały uporządkowane dopiero w ostatnim, nowym statucie, uchwalonym na Walnym Zjeździe Delegatów w Szczawnicy 19 września 1963 r.

Tabela 1

Prezesi Polskiego Towarzystwa Geologicznego

Władysław Szajnocha	24. IV. 1921 — 2. VII. 1924
Karol Bohdanowicz	2. VII. 1924 — 4. VII. 1926
Jan Nowak	4. VII. 1926 — 18. II. 1940
Stefan Czarnocki	4. VI. 1945 — 6. I. 1947
Wojciech Rogala	I. 1947 — 4. V. 1947
Marian Książkiewicz	V. 1947 — 23. VIII. 1951
Franciszek Bieda	23. VIII. 1951—19. V. 1957
Henryk Świdziński	od 19. V. 1957

Nagły wzrost liczebności Towarzystwa, rozpoczynający się w latach 1950—1951, wiąże się ze zmianami ustrojowymi, jakie zaszły w naszym kraju po ostatniej wojnie. W Polsce Ludowej, w której wszystkie bogac-

twa naturalne i cały przemysł stały się własnością narodu, która postawiła sobie jako zadanie pierwszoplanowe przekształcenie gospodarczo zacofanej, przeważnie rolniczej Polski międzywojennej w kraj o silnie rozwiniętym, nowoczesnym przemyśle, opartym w ogromnym stopniu na surowcach mineralnych, geologia uzyskała niebywałe warunki rozwoju.

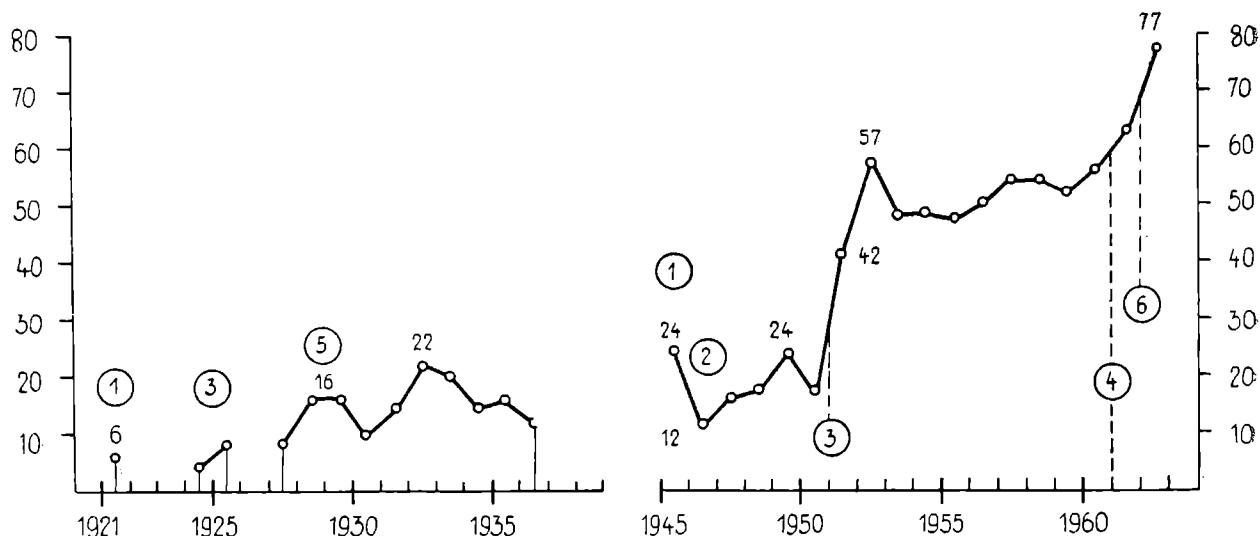

Fig. 2. Ilość posiedzeń naukowych według lat szkolnych. Cyfry w kółkach — ilość oddziałów Towarzystwa

Рис. 2. Количество научных заседаний согласно школьным годам. Цифры в кружках — количество отделений Общества

Fig. 2. Number of meetings in school years. Number in circles number of Branches of the Society

Zamiast paru małych zakładów naukowych, kształcących na różnych uczelniach po kilku geologów, powstają specjalne wydziały geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, rozwija się geologia we Wrocławiu, co roku przybywają dziesiątki nowych fachowców z zakresu nauk geologicznych, zasilających ogromnie rozbudowany Instytut Geologiczny, przedsiębiorstwa i geologiczne służby przemysłów. Pierwsze większe grupy absolwentów opuszczają mury wyższych uczelni około 1950 r. i od tej daty zaznacza się również tak wyraźnie wzrost polskiego Towarzystwa Geologicznego. Chwilowe zahamowanie tempa w latach 1956—59 spowodowane było akcją oczyszczenia Towarzystwa z tzw. „martwych dusz”, tj. skreśleniem z ewidencji członków, zalegających dłuższy czas z opłatą składek.

Wzrost ilościowy Towarzystwa znajduje swoje odzwierciedlenie w działalności naukowej. Ilustrują to dalsze wykresy na fig. 1 i 2, przedstawiające ilości posiedzeń naukowych oraz ilości uczestników dorocznych zjazdów. Przed wojną i w pierwszych paru latach po wojnie ilość posiedzeń naukowych w ciągu roku wahała się w granicach kilkunastu do dwudziestu paru. Od r. 1951/52 następuje gwałtowny skok w górę, złożyły się na to dwie zasadnicze przyczyny: zwiększenie liczby prelegentów, związane ze wzrostem ilości członków Towarzystwa oraz powstanie trzeciego oddziału (we Wrocławiu), a następnie oddziałów innych. Toteż, gdy przez pierwsze 18 lat istnienia Towarzystwa (okres międzywojenny) odbyło się w sumie około 200 posiedzeń naukowych, to w 18-leciu powojennym — w Polsce Ludowej — było ich około 770, a więc prawie 4-krotnie więcej.

Niezależnie od tego po wojnie Polskie Towarzystwo Geologiczne, idąc naprzeciw potrzebom społecznym, parokrotnie organizowało cykle odczytów popularno-naukowych, nie urządzanych prawie przed wojną. Odczytów takich w różnych oddziałach odbyło się od r. 1951 około 70.

Osobną kartę w życiu Towarzystwa stanowią doroczne zjazdy naukowe. Wzorem innych starszych towarzystw geologicznych w świecie, PTG od samego początku uznało takie zjazdy, w postaci „wędrownych sesji naukowych”, tj. połączonych z wycieczkami terenowymi, za nieodłączną i bardzo ważną część naukowej działalności Towarzystwa. Już pierwszy zjazd naukowy w Kielcach w 1921 r. miał taki charakter. Od tego czasu zjazdy odbywają się rokrocznie, gromadząc coraz większe grono geologów, przybywających z całej Polski. Ilustruje to jeden z wykresów na fig. 1. Poza przerwą spowodowaną II wojną światową (1939—1945) jedynie w r. 1927 nie odbył się zjazd; przyczyną tego było zaangażowanie się wielu czołowych geologów w II zjeździe Geografów i Etnografów Słowiańskich w Krakowie i w II Kongresie Asocjacji Karpackiej w Rumunii. Za to w 1923 r. odbyły się 2 zjazdy, jeden w Warszawie problemowy, poświęcony zagadnieniom czwartorzędu, drugi — normalny regionalny w Poznaniu. Toteż do najazdu hitlerowskiego PTG miało za sobą już 18 zjazdów, a więc tyle, ile liczyło lat życia (tab. 2).

Tę działalność wznawia Towarzystwo zaraz po wyzwoleniu i pierwszy powojenny, a XIX z kolei zjazd odbywa się latem 1946 roku. Nowe granice Polski Ludowej, powrót prastarych ziem piastowskich, poprzednio niedostępnych dla geologii polskiej, postawiły przed Polskim Towarzystwem Geologicznym poważne i nowe zadania: jak najprędzej zapoznanie najszerszych rzesz geologów polskich z budową geologiczną i problematyką surowcową tych ziem. Z tego powodu pierwszy powojenny zjazd odbył się w Sudetach. Trud przygotowania naukowego i organizacyjnego, w niełatwych warunkach powojennych, wzięli na siebie M. Książkiewicz i R. Krajewski. Wynikiem zjazdu było pierwsze w polskiej literaturze fachowej opracowanie geologii i problematyki surowcowej rejonu sudeckiego. Ten ostatni moment należy szczególnie podkreślić, ponieważ zapoczątkował on nową erę w zjazdach naukowych Towarzystwa, a mianowicie ściślejsze powiązanie geologii teoretycznej z zagadnieniami praktycznymi. Od tej pory problematyka surowcowa, i geologii technicznej w ogóle, zaczyna odgrywać coraz poważniejszą rolę i w ostatnich latach na każdym zjeździe jest ona uwzględniana zarówno w specjalnych referatach, jak i w postaci odrębnych konferencji terenowych.

Ziemiom Odzyskanym poświęca Towarzystwo stałą uwagę, na 18 zjazdów powojennych 6, a więc co trzeci, odbyło się na tych ziemiach obejmując swą tematyką różne regiony, a mianowicie, oprócz zjazdu XIX, XXI zjazd w 1948 r. — w Toruniu, XXIV (1951) — ponownie w Sudetach w Wałbrzychu, XXVIII (1955) — w Szczecinie, XXX (1957) w Sudetach wschodnich, XXXI (1958) — w Gdańsku.

Zjazdy mają najczęściej charakter regionalny. Tematem ich są najnowsze osiągnięcia w dziedzinie rozpoznania budowy geologicznej danego regionu i jego zagadnienia surowcowe. Przygotowaniem od strony naukowej i technicznej zajmują się bądź odpowiednie oddziały PTG, bądź specjalne komitety organizacyjne, złożone z najwybitniejszych znawców danego regionu lub problemów, o ile zjazd ma charakter problemowy¹.

¹ Takimi zjazdami problemowymi były zjazdy: III (r. 1923) i XXV (r. 1952),

Zjazdy naukowe Polskiego Towarzystwa Geologicznego

Nr Zjazdu	Data	Miejsce	T e m a t	Ilość uczestników	Z zagranicy
I	21—24. VIII. 1921	Kielce	Paleozoik Gór Świętokrzyskich		
II	25—28. VI. 1922	Cieszyn	Karpaty zachodnie (flisz)		
III	12—15. IV. 1923	Warszawa	Problemy geologii czwartorzędu		
IV	10—13. IX. 1923	Poznań	Geologia Wielkopolski i Kujaw, czwartorzęd, jura i permskie egzematy solne		
V	2—7. VII. 1924	Lwów	Trzeciorzęd, mezozoik i paleozoik Podola, Karpaty fliszowe		
VI	1925	Katowice	Górnośląskie Zagłębie Węglowe		
VII	4—9. VII. 1926	Wilno	Czwartorzęd, trzeciorzęd i kreda okolic Wilna i Grodna		
VIII	3—7. IX. 1928	Lwów	Podole i Wołyń, trzeciorzęd i skały krystaliczne	50	
IX	18—21. V. 1929	Szczawnica	Pieniński pas skałkowy	47	5
X	21—24. VII. 1930	Zakopane	Tatry	40	11
XI	24—28. V. 1931	Nowogródek	Czwartorzęd, trzeciorzęd i kreda		
XII	25—29. V. 1932	Kraków	Paleozoik, mezozoik i trzeciorzęd oraz flisz okolic Krakowa	70	
XIII	24—27. V. 1933	Sandomierz -Spała	Paleozoik i mezozoik północno-wschodniej i północno-zachodniej części G. Świętokrzyskich	>50	
XIV	28. VI— 1. VII. 1934	Worochta	Karpaty wschodnie, Czarnohora, Pokucie	>30	
XV	9—11. VI. 1935	Gdynia	Geologia pobrzeża Bałtyku		
XVI	27—29. VI. 1936	Lwów	Miocen okolic Lwowa, Karpaty fliszowe w okolicy Sambora		
XVII	VII. 1937	Zaleszczyki	Paleozoik i mezozoik płyty Podola		
XVIII	VI. 1938	Cieszyn	Beskidy Śląskie (Karpaty fliszowe)	60	
XIX	2—5. VII. 1946	Wałbrzych	Kreda Opola, Sudety środkowe		
XX	15—18. VIII. 1947	Kielce	Centralna i południowo zachodnia część G. Świętokrzyskich (paleozoik, mezozoik, miocen)	>100	1
XXI	4—7. VII. 1948	Toruń	Czwartorzęd Pomorza i Mazowsza, jura i perm (sól) na Kujawach	>120	
XXII	20—24. VIII. 1949	Kraków-Katowice	Neogen Podhala, mezozoik i karbon rejonu krakowsko-śląskiego	92	4
XXIII	25—28. VI. 1950	Iwonicz	Karpaty Krośnieńskie i Dukielskie	>100	

Tabela 2 cd.

Nr Zjazdu	Data	Miejsce	T e m a t	Ilość uczestników	Z zagranicy
XXIV	23—25. VIII. 1951	Wałbrzych	Środkowa i zachodnia część Sudetów	107	
XXV	20—23. IX. 1952	Warszawa	Stratygrafia polskiego czwartorzędu, plejstocen okolic Warszawy i okolic Kazimierza nad Wisłą, jura w Łukowie	165	1
XXVI*	23—26. VIII. 1953	Warszawa-Ostrowiec	Mezozoik północno-wschodniego zbocza G. Świętokrzyskich	280	
XXVII	12—14. IX. 1954	Kraków	Paleozoik i mezozoik okolic Krakowa, Karpaty fliszowe koło Wadowic	184	
XXVIII	3—5. VI. 1955	Szczecin	Czwartorzęd i jura Pomorza Zachodniego	202	2
XXIX	24—26. VI. 1956	Lublin	Kreda, trzeciorzęd i czwartorzęd Wyżyny Lubelskiej	273	3
XXX	19—21. V. 1957	Duszniki	Sudety wschodnie	300	36
XXXI	6—8. VI. 1953	Gdańsk	Geologia półwyspu Bałtyku	158	6
XXXII	3—7. IX. 1957	Zakopane	Geologia Tatr i Podhala	400	84
XXXIII	4—6. IX. 1960	Częstochowa	Mezozoik pasma Jury Krakowsko-Częstochowskiej	202	1
XXXIV	25—28. VI. 1961	Sanok	Karpaty Sanockie, Bieszczady (flisz)	252	18
XXXV	16—19. IX. 1962	Kielce	Paleozoik Gór Świętokrzyskich	311	27
XXXVI	19—21. IX. 1963	Szczawnica-Zakopane	Pieniński pas skałkowy	278	14

*) Zorganizowany przez Centralny Urząd Geologii przy udziale PTG.

Ogromne znaczenie zjazdów polega na tym, że wielka ilość fachowców z całej Polski, nie pracujących w danym terenie, lub tylko częściowo z nim związanych, ma możliwość zaznajomić się z najważniejszymi zdobyczami geologii tego obszaru, zapoznać się z jego aktualną problematyką, przestudiować pod kierunkiem najlepszych znawców odsłonięcia i profile geologiczne w terenie i na miejscu „na gorąco” przeprowadzić dyskusje naukowe. W ten sposób dla szerokiego rzesz geologów zjazdy spełniają ważną rolę kształcącą. Dla organizatorów są one bodźcem do przyspieszenia badań, do wykończenia opracowań syntetycznych, do głębokiej analizy własnych rezultatów przed oddaniem ich pod krytyczne rozpatrzenie przez uczestników zjazdu. Na szereg zjazdów, zwłaszcza w ostatnich latach, przygotowywane są specjalne przewodniki, które obok opisu tras wycieczkowych zawierają wspomniane wyżej opracowania syntetyczne. Dla niektórych regionów stanowią one na długi czas podstawową literaturę ogólną.

oba w Warszawie poświęcone zagadnieniom stratygrafii czwartorzędu, zasięgom zlodowaceń i metodom badań tej formacji.

Zjazdy cieszą się dużym powodzeniem. Już przed wojną brało w nich udział zwykle 25 — 40% członków Towarzystwa. Przy ówczesnej liczebności wynosiło to kilkadziesiąt osób. Po wojnie liczebność zjazdów bardzo wzrosła i ostatnio waha się w granicach 150—400 osób. Stwarza to niewątpliwie duże trudności organizacyjne, ale za to przybiera charakter masowego szkolenia geologów w zakresie regionalnej geologii Polski. Ponadto, na wielu zjazdach zostały ponawiazywane między uczestnikami ściślejsze kontakty, które doprowadziły w efekcie do współpracy naukowej.

Dużą pomoc w organizacji zjazdów naukowych uzyskuje w ostatnich czasach Towarzystwo ze strony Centralnego Urzędu Geologii, Instytutu Geologicznego i przedsiębiorstw. Współpraca rozwija się bardzo dobrze.

Zjazdy naukowe zdobyły sobie również uznanie za granicą. W okresie międzywojennym z rzadka tylko przybywali na zjazdy pojedynczy uczeni z innych krajów, po wojnie udział ich staje się liczniejszy. Najbardziej wyróżniły się pod tym względem zjazdy: XXX (1957) w Sudetach (36 cudzoziemców, głównie z Czechosłowacji i ZSRR), XXXII (1959) w Zakopanem, organizowany częściowo wspólnie z Czechosłowackim Towarzystwem Mineralogiczno-Geologicznym (84 uczestników zagranicznych, w tym przeszło 50 z Czechosłowacji, ale prócz tego z Austrii, Finlandii, Francji, Jugosławii, NRD, Szwajcarii, Węgier, St. Zjednoczonych i Związku Radzieckiego) i XXXV (1962) w Kielcach (27 uczestników z 11 krajów, w tym również z Indii i Maroka). Artykuły o naszych zjazdach, publikowane w fachowych czasopismach zagranicznych, zawierają pochlebne oceny zarówno strony naukowej, jak i organizacyjnej. Z towarzystw geologicznych krajów obozu socjalistycznego podobne zjazdy naukowe organizują jedynie towarzystwo czechosłowackie i w NRD, ale nie wyrobiły one sobie jeszcze takiej tradycji jak zjazdy PTG.

Wśród pokrewnych towarzystw obozu socjalistycznego Polskie Towarzystwo Geologiczne ma opinię prężnego, ruchliwego, prowadzącego wielostronną działalność naukową. Jest także jednym z najstarszych.

Działalność wydawnicza, przedstawiająca najbardziej chyba widomy i trwały dowód żywotności każdego towarzystwa naukowego, rozwija się od samego początku istnienia Towarzystwa. Organem oficjalnym jest „Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego”, ukazujący się od 1923 r. W okresie międzywojennym trudności finansowe powodowały przerwy w jego wydawaniu, łączenie po dwa roczniki w jeden tom i duże różnice objętości, w granicach od 110 stron druku (pierwsze 2 tomy) do 819 (XII za rok 1936, poświęcony 50-leciu działalności naukowej K. Bohdanowicza), średnio około 330 stron na tom. Ogółem w okresie międzywojennym wydano w ciągu 18 lat 15 tomów, łącznej objętości około 5000 stron druku, nie licząc tablic i wkładek. W przeliczeniu na arkusze wydawnicze daje to około 410 ark. W dobie powojennej objętości poszczególnych tomów Rocznika są bardziej wyrównane (w granicach 230—685 str.) i przeciętnie większe (ok. 420 str.). Za 18 lat ukazało się 18 tomów (XVI—XXXIII) o łącznej objętości około 7500 stron druku, co odpowiada ok. 620 arkuszom wydawniczym.

Prócz Rocznika w okresie międzywojennym PTG wydało II cz. monografii W. Friedberga: „Mięczaki mioceńskie ziem polskich”, Małże — około 300 stron druku (1934—38). Natomiast po wojnie ukazało się II wydanie I. cz. „Mięczaków” (Ślimaki) o objętości ok. 630 str. (1955). W latach 1951—60 wydano 3 tomy Regionalnej Geologii Polski (około 1080 str. dru-

ku) i szereg przewodników zjazdowych o objętości około 800 str. Łącznie zatem działalność wydawnicza PTG w 18 latach powojennych wyraża się okrągłą liczbą 10 000 stron druku wobec niecałych 5 500 w takim samym okresie przedwojennym. Ten wielki postęp zawdzięczamy przede wszystkim stałym dotacjom państwowym na cele wydawnicze, w szczególności zaś od 1952 r. — pomocy Polskiej Akademii Nauk.

„Rocznik” umożliwił PTG zorganizowanie wymiany międzynarodowej z różnymi instytucjami i towarzystwami geologicznymi na całym świecie. Wymiana ta stała się podstawą rozwoju biblioteki, która dziś, po 40 z górą latach istnienia jest drugą w Polsce co do liczebności biblioteką w zakresie fachowych periodyków z dziedziny nauk geologicznych. Poniższa tabela 3 obrazuje kształtowanie się wymiany w poszczególnych latach.

Tabela 3

Wymiana biblioteki PTG

Lata ¹⁾	Ilość krajów	Ilość otrzymanych czasopism
1927/28		108
1928/29	17	
1929/30		42
1930/31	19	50
1931/32	21	59
1932/33	21	65
1933/34	24	78
1934/35	24	82
1935/36		
1936/37	26	118
1937/38		
1938/39		
1946		
1947	26	153
1948	36	216
1949	36	247
1950		
1951	39	264
1952	41	309
1953	41	
1954	41	
1955	53	
1956	53	
1957	53	
1958	53	264
1959	53	269
1960	58	296
1961	58	295
1962	58	319
1963	58	263 (za 3 kwartały)

¹⁾ Z pierwszych lat istnienia PTG brak sprawozdań publikowanych, nie zachowały się także materiały archiwalne. Następne lata, aż do r. 1957, wykazują również luki.

Dziś zatem PTG jest faktycznie biorąc w kontakcie wymiennym ze wszystkimi towarzystwami geologicznymi na świecie i z ogromną ilością rozmaitych instytucji, wydających periodyki z zakresu nauk geologicznych. Jak wykazała ankieta Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich z 1963 r., w zakresie międzynarodowej wymiany publikacji naukowych PTG znajduje się w skali ogólnokrajowej na 15 miejscu a wśród towarzystw naukowych — na 3, mając przed sobą jedynie wielobranżowe Poznańskie Tow. Naukowe i tylko jedno specjalistyczne — Pol. Tow. Botaniczne. „Rocznik” spełnia przy tym dwa wielkie zadania, jest obiektem wymiany za rozmaite cenne wydawnictwa światowe, wzbogacające co roku bibliotekę, a które nie mogłyby być na ogół zakupione, i propaguje polską geologię za granicą. Co się tyczy pierwszej sprawy, to należy podkreślić ze szczególnym naciskiem, że otrzymywane wydawnictwa zagraniczne przewyższają parokrotnie wartość wysyłanego „Rocznika”.

* * *

Niezależnie od tej stałej, a różnokierunkowej działalności statutowej Towarzystwa, PTG brało przed wojną i bierze obecnie udział bezpośredni — jako towarzystwo — lub pośredni, tj. za pośrednictwem swych członków, będących przedstawicielami innych instytucji, w rozmaitych aktualnych przedsięwzięciach, związanych w ten czy inny sposób z geologią. PTG z reguły jest reprezentowane przez swych przedstawicieli na wszystkich międzynarodowych kongresach geologicznych, poczynając od roku 1922. Po wojnie przewodniczący Zarządu Głównego wchodzi do Polskiego Komitetu Narodowego do spraw Kongresów Międzynarodowych. PTG bierze oficjalnie udział w zjazdach zagranicznych towarzystw geologicznych, zwłaszcza krajów obozu socjalistycznego, a także w międzynarodowych zjazdach geologicznych. Nie rzadko Towarzystwo wydaje z takiej okazji specjalny numer „Rocznika”. W okresie międzywojennym VIII tom za r. 1932 zadedykowany był I-mu Zjazdowi Międzynarodowej Asocjacji do Badań Czwartorzędu — „INQUA” w Leningradzie. Po wojnie osobny tom (XXXI/2—4) poświęcony został VI Kongresowi INQUA w Polsce, a odpowiednią ilość egzemplarzy, przeznaczonych dla gości zagranicznych, przekazano Komitetowi Organizacyjnemu Kongresu. Podobnie tom XXXIII był poświęcony VI zjazdowi Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej w Polsce. Wszystkie te tomy zawierały prace, łączące się tematycznie z odpowiednimi zjazdami.

Z ważniejszych akcji krajowych należy wspomnieć o udziale przedstawicieli PTG w I Kongresie Techników, który odbył się w Katowicach w 1946 r. Poważny udział brało Towarzystwo w pracach przygotowawczych do I Kongresu Nauki Polskiej w 1951 r. W związku z tym m. in. PTG zorganizowało w Krakowie w kwietniu 1950 r. specjalną sesję naukową z szeregiem referatów omawiających najważniejszą problematykę nauk geologicznych w Polsce. Referaty te i odpowiadające im koreferaty były przygotowane i wygłoszone przez najlepszych fachowców z danych dziedzin. Materiały tej sesji zostały opublikowane w XX tomie „Rocznika” za r. 1950.

W r. 1953 PTG włączyło się aktywnie do ogólnopolskiej narady geologicznej, zorganizowanej przez Centralny Urząd Geologii, a w 1963 r. współpracowało przy organizacji VI Kongresu Geologicznej Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej w Polsce.

Należałoby poświęcić jeszcze parę słów współpracy Polskiego Towarzystwa Geologicznego z podobnymi towarzystwami zagranicznymi. Nie

jest ona może bardzo zaawansowana, ale niewątpliwie stale się rozwija. Dowodem tego jest wspomniany udział przedstawicieli a także całych grup członków w zjazdach i konferencjach naukowych towarzystw zagranicznych, przede wszystkim z obozu socjalistycznego. Bliska współpraca zaznacza się szczególnie z Czechosłowackim Towarzystwem Mineralogiczno-Geologicznym. W zjazdach naukowych obu Towarzystw bierze często udział duża ilość członków drugiego towarzystwa, dyskutowane są problemy interesujące oba kraje, zwłaszcza w zakresie badań geologicznych na obszarach przygranicznych, przeprowadzane są uzgodnienia poglądów, terminologii, wymiana doświadczeń. Wyrazem tego był np. liczny udział geologów czechosłowackich na XXX zjeździe PTG w 1957 r. w Sudetach i na XXXII zjeździe w 1959 r. w Tatrach. Zjazd ten zresztą był poniekąd zorganizowany wspólnie, ponieważ bezpośrednio po naszym zjeździe, jako jego uzupełnienie miała miejsce parodniowa konferencja w Tatrach słowackich, z udziałem ponad 50 polskich geologów.

W ostatnich czasach z inicjatywy Towarzystwa Geologicznego NRD odbywają się spotkania przewodniczących towarzystw geologicznych krajów obozu socjalistycznego w celu zacieśnienia kontaktów i nawiązania bliższej współpracy. Takie konferencje miały miejsce w 1960 r. w Berlinie, w 1961 r. w Bratysławie i w 1962 r. w Sofii. Współpraca z zagranicznymi towarzystwami napotyka pewne trudności, przede wszystkim natury finansowej, a częściowo i organizacyjnej; nie rozwija się tak pomyślnie, jak należałoby sobie tego życzyć. Tym niemniej jest ona bez porównania szersza, ściślejsza i żywsza, a także bardziej stała niż przed wojną, kiedy to miała charakter dorywczy i bardzo wąski. Jednym z najlepszych tego dowodów jest wspomniany już udział uczonych zagranicznych w naszych zjazdach w okresie ostatnich 10 lat.

To przeglądowe omówienie najważniejszych przejawów życia i dobrobytu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w dwudziestoleciu Polski Ludowej, rzucone niejako na tło działalności w ciągu całego istnienia Towarzystwa, nie wyczerpuje oczywiście tematyki, wskazuje jednak drogi rozwoju i zmiany, jakie w Towarzystwie zaszły i zachodzą po II wojnie światowej. Uchwalony w r. 1963 przez Walny Zjazd Delegatów w Szczawnicy nowy statut, przewiduje także pewne nowe formy organizacyjne i działalności PTG. Oprócz normalnych oddziałów regionalnych z własnymi zarządami, które w myśl statutu (także poprzedniego) prowadzą samodzielną działalność naukową i społeczną, mogą powstawać w mniejszych ośrodkach lokalne koła, pracujące pod opieką najbliższego oddziału lub — bezpośrednio — Zarządu Głównego. W ten sposób unika się tworzenia zbyt małych, niezdolnych do samodzielnego życia oddziałów (jak to miało miejsce przed wojną), z drugiej zaś strony umożliwia się słabym liczebnie ośrodkom zorganizowanie się pod egidą Towarzystwa i włączenie się do jego prac.

Druga nowość — to możliwość tworzenia sekcji specjalistycznych. Polskie Towarzystwo Geologiczne jest już na tyle liczebne, a obejmuje naukowców i ludzi interesujących się nauką ze wszystkich dziedzin geologicznych, że wydawało się celowe umożliwienie poszczególnym dyscyplinom organizowanie w ramach PTG własnej działalności naukowo-społecznej, interesującej mniejsze grupy członków. Podobne „sekcje specjalistyczne” istnieją w niektórych zagranicznych towarzystwach geologicznych. Przyszłość pokaże, czy sekcje te spełniać będą przewidywaną dla nich rolę, w każdym razie otwiera się możliwość wypróbowania nowych form działalności Towarzystwa.

MATERIAŁY

Kroniki i sprawozdania z działalności PTG (Roczniki PTG, I—XXXIII).

Materiały archiwalne.

F. Bieda, Czterdziestolecie Polskiego Towarzystwa Geologicznego, *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, XXXII/1962.

W. Goetel, Rola Polskiego Towarzystwa Geologicznego w rozwoju geologii polskiej, *Prz. geol.* 5/1953.

W. Goetel, Polskie T-wo Geologiczne w 10-leciu Polski Ludowej, *Rocznik PTG*, XXIV/1954.

S. Krajewski, Zjazdy Pol. Tow. Geologicznego (1921—1952), *Prz. geol.* 5/1953.

H. Świdziński, Działalność i rola Pol. Tow. Geologicznego, *Nauka pol.*, 6/1963.

РЕЗЮМЕ

Польское Геологическое Общество было организовано в 1921 г. Как и другие геологические общества в мире, оно установило три главных направления своей деятельности: научные заседания, ежегодные съезды и издательства. Эта деятельность Общества продолжается с самого начала его существования по сегодняшний день, с 5-ти летним перерывом во время войны.

В междувоенный период Польское Геологическое Общество развивалось правильно хотя медленно. Причиной медленного развития являлись: общее положение геологии в Польше в это время, небольшое количество специалистов в области геологических наук и небольшое ежегодное увеличение этого количества. В период между двумя мировыми войнами геологов и других специалистов по геологическим наукам воспитывали кафедры 5-ти Университетов (Краков, Львов, Варшава, Познань, Вильно), Львовского Политехникума и Краковской Горной Академии. Количество студентов, изучающих эти науки, было небольшое и каждый год во всей Польше кончило учёбу не более 10 специалистов по геологическим наукам (кроме географии). Поэтому увеличение ПГО происходило медленно, как показано на рис. 1. Не за все годы сохранились данные, так как во время войны оккупант уничтожил многие архивные материалы общества и опустошил библиотеку.

Нет напр: данных касающихся количества членов основателей — число их следует оценивать на около 60.

Первый список членов, опубликованный в 1 томе „Ежегодника” Общества (*Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*) за первые 2 года указывает 73 лица: из этого количества 12 человек ещё в живых. Не сохранились тоже цифровые данные за 1938 и 1939 г. В 1937 году в Польском Геологическом Обществе было 181 членов. Судя по рис. 1 в 1939 г. оно должно состоять приблизительно из 190 членов. В результате в первые 18 лет существования Общества количество членов увеличилось в три раза.

Совершенно по другому обстоит дело после второй мировой войны. Большие политические и социальные перемены оказали решающее влияние на развитие геологических наук в Польше. В Польской Народной Республике все минеральные богатства страны и вся промышленность были национализированы, и в связи с этим увеличилась потребность и значение геологов. В Варшавском Университете и в Горно-Металлургической Академии в Кракове создаются специальные геологические факультеты, которые обучают специалистов по всем видам геологических наук. Геологов обучает тоже Вроцлавский Университет. Начиная с 1951 г. высшие учебные заведения выпускают ежегодно более 100 геологов, что отра-

жается тоже в развитии Польского Геологического Общества. Кривая его развития быстро растёт (фиг. 1) и на протяжении 18 лет после второй мировой войны (1945—1963 г.) количество членов увеличивается со 180 до 1000, т. е. почти шестикратно. Одновременно создаются новые региональные отделы Общества. До войны в Польском Геологическом Обществе номинально существовало 5 отделов: центральный в Кракове (1921), во Львове (созданный в 1923 г.), в Варшаве (1923), в Вильне (1926) и в Бориславе (1928). Но из них только два первые вели живую непрерывную деятельность. Варшавский отдел действовал с перерывами, а два последних почти не работали, так как они были слишком малочисленны.

В Польской Народной Республике Общество насчитывает уже 7 отделов (Краков, Варшава, Вроцлав, Ясло, Кельце, Катовице, Гданьск) и один неполный в Щецине. Все эти отделения работают нормально, устраивают научные заседания, организуют специальные сессии и коллоквиумы, циклы популярно-научных докладов а также местные съезды.

В других направлениях жизнь Общества, как видно из числа научных заседаний, развивается тоже более интенсивно, чем перед войной. В период между двумя мировыми войнами, когда Общество состояло теоретически из 5 отделов, число научных заседаний в году, один только раз превысило 20; в остальные годы оно было гораздо меньше. После второй мировой войны число это значительно увеличилось (рис. 2), достигая в последнее время почти 80 ежегодно. Вообще, поскольку в течение первых 18 лет существования Общества состоялось около 200 научных заседаний (во всех отделах), то за последние 18 лет состоялось их почти 770, т. е. в 4 раза больше.

Деятельность Польского Геологического Общества прекратилась на протяжении 5 лет гитлеровской оккупации (1939—1945). В это время Общество понесло тяжёлые потери. Многие члены Общества погибли в борьбе с оккупантом или в гитлеровских лагерях. Между иными погиб многолетний председатель Общества, Ян Новак, профессор Ягеллонского Университета в Кракове, заключённый в лагерь в Ораненбурге (†1940). Библиотека Общества понесла тоже большие потери¹.

Немедленно после освобождения Польши, Польское Геологическое Общество возобновило свою деятельность.

В июне м-це 1945 г. избрано новое правление с председателем проф. Ст. Чарноцким² а во время зимы 1945/46 состоялось уже 24 научных заседания. В марте м-це 1946 г. возобновляет свою деятельность Варшавский Отдел.

Т а б л и ц а 1

Председатели Польского Геологического Общества

Владыслав Шайноха	24. IV.1921— 2.VII.1924
Карл Богданович	2. VII.1924— 4. VII.1926
Ян Новак	4. VII.1926—18. II.1940
Стефан Чарноцки	4. VI.1945— 6. I.1947
Войцех Рогалья	I.1947— 4. V.1947
Мариян Ксёнжкевич	V.1947—23.VIII.1951
Францишек Беда	23.VIII.1951—19. V.1957
Генрих Свидзински	с 19.V.1957

Благодаря помощи Правительства, и благодаря подаркам различных зарубежных обществ и научных учреждений, библиотека Польского Геологического Общества могла пополнить свои потери причинённые оккупантом.

¹ См. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, XIX/1949, № 1.

² Реестр существовавших до сих пор председателей Общества находится на табл. 1.

Одним из самых важных направлений деятельности нашего Общества являются ежегодные научные съезды. По примеру других иностранных геологических обществ П. Г. О. с самого начала своего существования организует такие съезды каждый раз в другом районе Польши. Во время съездов происходят научные сессии с докладами, и экскурсии, которые ведутся лучшими специалистами. За исключением периода оккупации эти съезды происходили без перерыва ежегодно. Только в 1927 г. съезд не состоялся, так как передовые геологи были заняты организацией 2-го Съезда Славянских Этнографов и Географов в Кракове и участвовали во 2-ром Конгрессе Карпатской Геологической Ассоциации в Румынии. Но в 1923 г. состоялись два съезда, так что до второй мировой войны, на протяжении 18 лет существования Общества состоялось 18 съездов.

После войны Общество сразу же возобновляет ежегодные научные съезды. Первый послевоенный а 19-й очередной съезд, имел место в 1946 г. в Судетах. В 1963 г. состоялся 36-й съезд. В связи с новыми границами Польши, Общество особое внимание уделяет Возвращённым Землям, где до сих пор состоялось 6 съездов.

Большинство съездов регионального характера — их темой являются новейшие достижения геологии данного района, но иногда совершаются проблемные съезды. К последним принадлежали напр.: 3-й Съезд в 1923 г. в Варшаве, посвящённый вопросам четвертичных отложений, и юбилейный 25-й Съезд в 1952 г. тоже в Варшаве и тоже касающийся геологии четвертичного периода. Реестр съездов приведен в табл. 2. В последнее время рядом с вопросами теоретической геологии в работах съездов всё большую роль играют проблемы прикладной геологии.

Съезды нашего Общества сделались уже традицией и пользуются большой популярностью и посещаемостью (фиг. 1) а в последнее время заинтересовались ими также иностранные научные работники (табл. 2).

Отдельное место в деятельности Польского Геологического Общества занимают издательства. Официальный орган „*Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*” (*Annales de la Société Géologique de Pologne*) издаётся с 1922 г. В этом журнале печатаются оригинальные научные работы членов П. Г. О. и иностранных авторов — тематически связанные с Польшей. Печатаются тоже хроники из жизни Общества, ежегодные отчёты о деятельности, некрологи и др.

Научные работы печатаются на польском языке, с резюме на одном из трёх иностранных языков (английском, русском, французском). Если работа является особенно интересной для иностранных специалистов, в таком случае печатается в целом на одном из вышеупомянутых языков. В „Ежегоднике” печатаются работы по всем областям геологических наук.

В междувоенный период „Ежегодник” печатался не совсем регулярно и его размеры колебались в широких пределах (110—819 страниц). За это время издано 15 томов, общим объёмом 5000 страниц печати, т. е. около 410 издательских листов; в среднем — 330 страниц в одном томе. После войны в объёме „Ежегодника” были меньше колебания, 230—685 стр., в среднем 420 страниц. В последнее время издаются каждый год регулярно 4 выпуска. Спустя 18 лет после войны издано в общем 13 томов объёма около 7500 печатных страниц (620 издательских листов).

Кроме „Ежегодника” Польское Геологическое Общество издало до войны (1934—36) 2 ч. монографии В. Фридберга „Миоценовые моллюски польских земель”, 2 ч. — Пелециподы.

После войны появилось 2-ое издание 1-вой части „Брюхоногие” (630 стр.). В послевоенный период Обществом были изданы 3 тома „Региональной Геологии Польши” (1 — Карпаты, 2 — Люблинская обл., 3 — Судеты) на польском языке,

Т а б л и ц а 2

Научные Съезды Польского Геологического Общества

Но съе- зда	Дата	Местность	Тема	Число участ- ников	Иностран- ных
I	21—24.VIII.1921	Кельце	Палеозой Свентокжиских Гор		
II	25—28. VI.1922	Цешин	Западные Карпаты (флиш)		
III	12—15. IV.1923	Варшава	Проблемы геологии четвертичного периода		
IV	10—13. IX.1923	Познань	Геология Зап. Польши и Куяв, четвертичные и юрские отлож. пермские соляные купола		
V	2— 7. VII.1924	Львов	Третичные, мезозойские и палеозойские отложения Подоля, Флишевые Карпаты		
VI	1925	Катовице	Верхнесилезский Угольный Бассейн		
VII	4— 9. VII.1926	Вильно	Четвертичные, третичные и меловые отложения окрестностей Вильна и Гродна		
VIII	3— 7. IX.1928	Львов	Подоле и Волынь, третичные отл. и кристаллические породы	50	
IX	18—21. V.1929	Щавница	Пенинская Утесовая Зона	47	5
X	21—24. VII.1930	Закопане	Татры	40	11
XI	24—28. V.1931	Новогрудек	Четвертичные, третичные и меловые отл.		
XII	25—29. V.1932	Краков	Палеозой, мезозой третичные отложения и флиш окрестностей Кракова	70	
XIII	24—27. V.1933	Сандожеж — — Спала	Палеозой и мезозой северо-восточного и северо-западного склона Свентокжиских Гор	> 50	
XIV	28.VI.— 1.VII.1934	Ворохта	Восточные Карпаты, Черногора, Покутие	> 30	
XV	9—11. VI.1935	Гдыня	Геология Балтийского Побережья		
XVI	27—29. VI.1936	Львов	Миоцен окрестности Львова, Самборские Карпаты		
XVII	VII.1937	Залецики	Палеозой и мезозой Подольского массива		
XVIII	VI.1938	Цешин	Силезские Бескиды (флишевые Карпаты)	60	
XIX	2— 5. VII.1946	Валбжих	Мел Ополя, Центральные Судеты		
XX	15—18.VIII.1947	Кельце	Центральная и юго-западная часть Свентокжиских Гор (палеозой, мезозой и миоцен)	> 100	1

Но съез- зда	Дата	Местность	Тема	Число участ- ников	Иностран- ных
XXI	4— 7. VII.1948	Торунь	Четвертичная формация, юрские и пермские отлож. (соль) на Куявах	120	
XXII	20—24. VIII.1949	Краков — — Катовице	Неоген Подгаля, мезозой и карбон Краковско-силезского района	92	4
XXIII	25—28. VI.1950	Ивонич	Кросненские и Дукельские Карпаты	> 100	
XXIV	23—25. VIII.1951	Валбжих	Центральная и западная часть Судетов	107	
XXV	20—23. IX.1952	Варшава	Стратиграфия четвертичного периода, плейстоцен Средней Вислы, юрские отл. в Лукове	165	1
XXVI*)	23—26. VIII.1953	Варшава — — Островец	Мезозойские отлож. северо-восточного склона Свентокжиских Гор	280	
XXVII	12—14. IX.1954	Краков	Палеозойские и мезозойские отложения окрестностей Кракова, Флишевые Карпаты окрестн. Вадовиц	184	
XXVIII	3— 5. VI.1955	Щецин	Четвертичные и юрские отлож. Западной Померании	202	2
XXIX	24—26. VI.1956	Люблин	Меловые, третичные и четвертичные отложения Люблинской возвышенности	273	3
XXX	19—21. V.1957	Душники	Восточные Судеты	300	36
XXXI	6— 8. VI.1958	Гданьск	Геология Балтийского Побережья	158	6
XXXII	3— 7. IX.1959	Закопане	Геология Татр и Подгаля	400	84
XXXIII	4— 6. IX.1960	Ченстохова	Мезозой Краковско-Ченстоховской Юры	202	1
XXXIV	25—28. VI.1961	Санок	Санокские Карпаты, Бещады (флиш)	252	18
XXXV	16—19. IX.1962	Кельце	Стратиграфия и тектоника палеозойского массива Свентокжиских Гор	311	27
XXXVI	19—21. IX.1963	Щавница — — Закопане	Пенинская Утёсовая Зона	278	14

*) Организованный Центральным Геологическим Управлением при содействии П. Г. О.

объемом около 1080 страниц, и ряд путеводителей для ежегодных научных съездов. Общий объем всех публикаций Польского Геологического Общества за 18 послевоенных лет превысил 10.000 страниц, а во время междувоенных 18 лет достигнул он 5.400 страниц.

Благодаря „Ежегоднику“ Польское Геологическое Общество ведёт обмен изданиями почти со всеми геологическими обществами мира, и с другими учреждениями издающими журналы по геологическим наукам.

Таким путём Библиотека П. Г. О. приобретает ценные научные журналы и в настоящее время она является по размерам второй геологической библиотекой в нашей Стране¹.

Польское Геологическое Общество принимает живое участие в научной жизни нашей Страны и зарубежных стран. Его делегаты присутствуют во всех важнейших заграничных и местных геологических съездах и конгрессах.

Бюджет Польского Геологического Общества состоит из членских взносов и дотации Польской Академии Наук, предназначенной главным образом для покрытия дефицита связанного с издательской деятельностью и на главнейшие административные расходы.

Польская Академия Наук производит тоже общий контроль деятельности Общества, особенно его финансов.

SUMMARY

The Geological Society of Poland was founded in the year 1921. Similarly as in other scientific societies, its activity is carried out along three main lines: scientific sessions, annual congresses and editorial work. This activity, undertaken at the very beginning of existence of the Society is carried out till now, with a 5-years break caused by the war.

In the pre-war period the Society developed steadily but slowly. This was caused by the general situation of geology in Poland during that period, and by the small and slowly growing number of active geologists. In the pre-war years geologists and specialists in other earth sciences were trained by Departments of Geology in five Universities (in Cracow, Lwów, Warsaw, Poznań and Wilno) in the Polytechnic School of Lwów and in the Academy of Mining of Cracow. The number of students was small, and only about 10 geologists graduated yearly. Therefore the number of members of the Society increased slowly, as illustrated by the diagram presented in Fig. 1. Exact data for some years are lacking, as the archives and library of the Society were plundered by the nazi occupants.

The exact number of founders of the Society is not known, but should be estimated as c. 60. The list of members published in the first volume of the *Annales de la Société Géologique de Pologne* for the first two years of existence of the Society comprises 73 names. Out of these 12 persons are still living. The number of members for the years 1938 and 1939 are not known exactly. In the year 1937 the number of members was 181, the estimate for the year 1939 is c. 190. Therefore, during the first 18 years of existence of the Society the number of members increased three times.

The development of the Society was much more dynamic in the post-war period. The change of economic and political conditions influenced strongly the development of geological sciences in Poland. Nationalisation of mineral resources and industry resulted in a greatly

¹ Самая большая библиотека принадлежит Геологическому Институту в Варшаве.

increased demand for qualified geologists. Special Faculties of Geology were created at the University of Warsaw and in the Academy of Mining and Metallurgy in Cracow. Geologists are also trained in the University of Wrocław. Since the year 1951 about 100 students graduate each year, in all specialisations of theoretical and applied geology.

This enormous development of geology is reflected by the increase of the Society. In the 18 post-war years (1945—1963) the number of members increased nearly six times from c. 180 to c. 1000. New regional branches were created at the same time. In the pre-war years the Society had nominally 5 branches: in Cracow (created in 1921), Lwów (1923), Warsaw (1923), Wilno (1926) and Borysław (1928). Only the first two carried out an uninterrupted activity. The Warsaw Branch was periodically inactive, and the remaining two existed nominally and had always a very small number of members. In the post-war period several new branches were created, and in the year 1963 the Society consisted of seven branches (in Cracow, Warsaw, Wrocław, Jasło, Kielce, Katowice and Gdańsk) and a smaller regional group in Szczecin. All branches are vital and active, organising sessions, symposia, popular lectures, and regional meetings and excursions.

Also the number of scientific sessions increased largely in the last eighteen years. In the pre-war period when the Society had nominally five branches the number of scientific sessions only once exceeded 20 in a year, and usually was much smaller. In the post-war years the number of sessions greatly increased, (Fig. 2), reaching almost 80 annually. The total number of sessions in the first 18 years of existence of the Society amounted to c. 200, while during the post-war 18 years the total number of sessions was ca. 770, i.e. nearly four times as much.

The activity of the Society was interrupted for five years by the nazi occupation (1939—1945). The Society suffered great losses in that period. Many members were killed in fights and in nazi concentration camps. Among these was Jan Nowak, Professor of the Jagellonian University of Cracow and President of the Society for many years, imprisoned in the concentration camp at Oranienburg, who died in 1940. The library of the Society was plundered¹.

Immediately after the liberation of Poland the Society resumed its activities. In June 1945 Professor Stefan Czarnocki was elected President of the Society², and in the winter season of 1945/46 already 24 scientific

Table 1
Presidents of the Geological Society of Poland

Władysław Szajnocha	24. IV. 1921 — 2. VII. 1924
Karol Bohdanowicz	2. VII. 1924 — 4. VII. 1926
Jan Nowak	4. VII. 1926 — 18. II. 1940
Stefan Czarnocki	4. VI. 1945 — 6. I. 1947
Wojciech Rogala	I. 1947 — 4.V. 1947
Marian Książkiewicz	V. 1947 — 23. VIII. 1951
Franciszek Bieda	23. VIII. 1951 — 19. V. 1957
Henryk Świdziński	19. V. 1957

¹ See Ann. Soc. Géol. Pol. vol, 19, 1949, No 1.

² The list of heretofore Presidents of the Society is presented in Table I.

sessions were organised. The Warsaw Branch resumed its activities in March 1946. Owing to governmental help and to donations of many scientific societies and institutions throughout the world the library of the Society was nearly completely restored.

Annual congresses organised in various regions of Poland are one of the principal lines of activity of the Society. The Congresses comprise sessions with lectures and field excursions under the guidance of leading specialists. The Congresses were organised every year with the exception of the war period. Only in the year 1927 the Congress was not organised, as the leading geologists were involved in the organisation of the II Congress of Slavonic Ethnographers and Geographers in Kraków and of the II Congress of the Carpathian Geological Association in Rumania. Instead, in the year 1923 two congresses were organised, so that till the war 18 congresses were held during the 18 years of existence of the Society.

Immediately after the war the annual congresses of the Society were resumed. The 19th and first post-war congress was held in 1946 in the Sudeten Mts. In the year 1963 the 36th congress was held. Special consideration is given to the western provinces of Poland; already six congresses were organised there.

The overwhelming majority of congresses has a regional character, i. e. they are devoted to the discussion of recent progresses of geology in a given region, but from time to time the congresses are devoted to special problems. Such were for instance the third congress in 1923, and the 25th congress in 1952, both held in Warsaw and devoted to problems of Quaternary. All congresses held hitherto are listed in Table 2. In the last years more and more attention is given to problems of applied geology.

The annual congresses have a firmly established tradition. The number of participants increases steadily (Fig. 1), and several foreign geologists attended the congresses in the last years (Tabl. 2).

The Society devotes much attention to its publications. The *Annales de la Société Géologique de Pologne* published since 1922, are the official organ of the Society. In this periodical are published original papers from all fields of geology by the members of the Society and also by foreign geologists, if thematically they are concerning Poland, as well as official reports, chronical, obituaries etc.

The papers are published in Polish with summaries in English, French or Russian. Papers which are likely to arise interest abroad are published in one of these languages.

In the pre-war period the *Annales* were published not quite regularly, and their volume varied in a wide range (from 110 to 819 pages per volume, with a mean of 330 pages per volume). Altogether 15 volumes totalling c. 5 000 pages were published in that period. The volumes published in the post-war years range from 230 to 685 pages, with a mean of 420 pages per volume. In the last years the *Annales* are published quarterly. Altogether 18 volumes totalling c. 7 500 pages were published in the post-war period. Not periodical publications of the Society include the monographs „Miocene Mollusca of Poland” by W. Friedberg of which vol 2 „Lamellibranchs” (c. 300 pages) appeared in the years 1934—1936, and vol. 1 — Gastropods (630 p.) in 1955, and „The Regional Geology of Poland” (in Polish) of which the first three volumes (vol. 1 — Carpathians, vol. 2 — Lublin region, and vol. 3 — Sudeten Mts) totalling 1080 p.,

Table 2

Annual Congresses of the Geological Society of Poland

No	Date	Place	Theme	No of participants	
				domestic	foreign
I	21—24 Aug. 1921	Kielce	Paleozoic of the Holy Cross Mts		
II	25—28 June 1922	Cieszyn	Western Flysch Carpathians		
III	12—15 April 1923	Warszawa	Geology of Quaternary		
IV	10—13 Sept. 1923	Poznań	Geology of Wielkopolska and Kujawy regions, Quaternary, Jurassic and Permian salt diapires		
V	2—7 July 1924	Lwów	Tertiary, Mesozoic and Palaeozoic of Podole region, Flysch Carpathians		
VI	1925	Katowice	Upper Silesian Coal Basin		
VII	4—9 July 1926	Wilno	Quaternary, Tertiary and Cretaceous of the Wilno and Grodno region		
VIII	3—7 Sept. 1928	Lwów	Tertiary and crystalline rocks of Podole and Wołyń regions	50	
IX	18—21 May 1929	Szczawnica	Pieniny Klippen Belt	47	5
X	21—24 July 1930	Zakopane	Tatra Mts	40	11
XI	24—28 May 1931	Nowogródek	Quaternary, Tertiary and Cretaceous		
XII	25—29 May 1932	Kraków	Palaeozoic, Mesozoic Tertiary of the Cracow region and Flysch Carpathians	70	
XIII	24—27 May 1933	Sandomierz-Spała	Palaeozoic and Mesozoic of the NW and NE parts of the Holy Cross Mts	> 50	
XIV	28 June—1 July 1934	Worochta	Eastern Carpathians, Czarnohora, Pokucie	> 30	
XV	9—11 June 1935	Gdynia	Geology of the Baltic coast		
XVI	27—29 July 1936	Lwów	Miocene of the Lwów region Flysch Carpathians in the Sambor area		
XVII	July 1937	Zaleszczyki	Palaeozoic and Mesozoic of the Podole platform		
XVIII	June 1938	Cieszyn	Western Flysch Carpathians	60	
XIX	2—5 July 1946	Wałbrzych	Cretaceous of Opole region, Central Sudeten Mts.		
XX	15—18 Aug. 1947	Kielce	Central and Southern Holy Cross Mts (Paleozoic, Mesozoic, Miocene)	100	1
XXI	4—7 July 1948	Toruń	Quaternary of Pomorze and Mazowsze regions, Permian salts in Kujawy area	120	

Table 2 continued

No	Date	Place	Theme	No of participants	
				domestic	foreign
XXII	20—24 Aug. 1949	Cracow-Katowice	Neogene of Podhale region, Carboniferous and Mesozoic of Cracow-Silesia area	92	4
XXIII	25—28 June 1950	Iwonicz	Flysch Carpathians in Krosno-Dukla area	100	
XXIV*	23—25 Aug. 1951	Wałbrzych	Central and Western Sudeten Mts.	107	
XXV	20—23 Sept. 1952	Warsaw	Stratigraphy of Quaternary, Pleistocene of Warsaw and Kazimierz Dolny areas, Jurassic of Łuków	165	1
XXVI*	23—26 Aug. 1953	Warsaw-Ostrowiec Świętokrzyski	Mesozoic of the NE border of the Holy Cross Mts	280	
XXVII	12—14 Sept. 1954	Cracow	Palaeozoic and Mesozoic of the Cracow region, Flysch Carpathians in Wadowice area	184	
XXVIII	3—5 June 1955	Szczecin	Quaternary and Jurassic of Western Pomorze	202	2
XXIX	24—26 June 1956	Lublin	Cretaceous, Tertiary and Quaternary of Lublin upland	273	3
XXX	19—21 May 1957	Duszniki	Eastern Sudeten Mts	300	36
XXXI	6—8 June 1958	Gdańsk	Geology of the Baltic coast	158	6
XXXII	3—7 Sept. 1959	Zakopane	Geology of Tatra Mts and Podhale area	400	84
XXXIII	4—6 Sept. 1960	Częstochowa	Mesozoic of the Cracow-Częstochowa range	202	1
XXXIV	25—28 June 1961	Sanok	Flysch Carpathians, Sanok area, Bieszczady range	252	18
XXXV	16—19 Sept. 1962	Kielce	Paleozoic of the Holy Cross Mts	311	27
XXXVI	19—21 Sept. 1963	Szczawnica-Zakopane	Pieniny Klippen Belt	278	14

*) Organised by the Central Board of Geology in cooperation with the Geological Society of Poland

appeared in the post-war years. Moreover, lectures read to the annual congresses and guides to excursions are published separately. The total volume of publications of the Society issued during the 18 post-war years exceed 10 000 pages, while in the corresponding pre-war period c. 5 400 pages were published.

The publications of the Society are sent under exchange agreements to nearly all similar Societies throughout the world, and to other Institutions issuing scientific publications in geology and related sciences. The exchange is carried out with nearly 400 Societies and Institutions

abroad. The library of the Society benefits greatly from this exchange, and is now the second largest geological library in Poland¹.

The Society takes an active part in the scientific life at home and abroad. Delegates of the Society participate in all principal national and international geological congresses and meetings.

The budget of the Society is based upon membership fees and subsidies of the Polish Academy of Sciences for costs of publications and administration. The Polish Academy of Sciences exercises a general supervision of the activities of the Society and of the management of its finances.

¹ The largest one is the library of the Geological Institute in Warsaw.